

УДК 378.0:377.0:34:69

Натеса Денис Миколайович,

*аспірант лабораторії технологій професійного навчання
Інституту професійної освіти НАПН України,*

(м. Київ, Україна);

Каленський Андрій Анатолійович,

доктор педагогічних наук, професор,

провідний науковий співробітник

лабораторії технологій професійного навчання

Інституту професійної освіти НАПН України

(м. Київ, Україна)

РОЗВИТОК ПРАВОВОЇ СВІДОМОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ В БУДІВЕЛЬНІЙ СФЕРІ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД І ВІТЧИЗНЯНІ ПЕРСПЕКТИВИ

Сучасний світ вимагає від викладачів професійної освіти високого рівня правової свідомості, особливо в галузях, пов'язаних з безпекою праці, такими як будівельна сфера. Професійні педагоги є носіями правової культури для своїх студентів, і саме від їхньої правової обізнаності залежить, наскільки успішно буде реалізовано правову інтеграцію в освітньому середовищі. Відповідно до міжнародного досвіду країни Європейського Союзу та інших регіонів активно впроваджують програми для підвищення правової свідомості викладачів, акцентуючи на таких елементах, як правова освіта, професійна етика та культура. Дослідження питання розвитку правової свідомості викладачів у професійній освіті в Україні, зокрема в будівельній галузі, є актуальним завданням, що визначає напрям реформ освітнього сектору.

Правова свідомість є фундаментом для професійної діяльності викладачів, що особливо актуально в закладах професійної освіти будівельної галузі, де важливими аспектами є дотримання безпеки праці, трудового законодавства, прав людини та норм професійної етики. О. Данильян стверджує, що правова свідомість викладачів сприяє формуванню правомірної поведінки та впливає на загальний рівень правової культури в освітньому середовищі [1]. І. Шаравара зі свого боку розглядає «розуміння правосвідомості як сукупності уявлень, поглядів, переконань, оцінок, настроїв і емоційного ставлення людей до права та державно-правових явищ... Суспільна правосвідомість визначається масовістю правомірної поведінки, рівнем правового виховання, масштабами та якістю юридичної освіти; досконалість законодавства за формою і змістом; стан законності в суспільстві;

ефективність роботи правозастосовних, зокрема правоохоронних, органів (суду, прокуратури, органів внутрішніх справ тощо)» [4, с. 9].

У результаті дослідження правосвідомості як необхідної складової частини реалізації правосуб'єктності Л. Макаренко доходить думки, що «правосвідомість, як необхідну складову частину реалізації правосуб'єктності, отримує кожна людина як суб'єкт права від її народження. З віком зростає дієздатність суб'єкта права, тобто здатність реалізувати права й обов'язки в межах широкого кола правовідносин. Водночас ці міркування вказують на те, що правосуб'єктність визначається безпосередньо не якістю правосвідомості особи, а тими об'єктивними умовами (ідеологією, громадською думкою, культурними і психологічними стереотипами свідомості, волею правлячої еліти), які «дозують» розширення правового статусу людини. Тобто, правосуб'єктність не залежить від індивідуальної свідомості суб'єкта права, його особистісних установок, вона залежить від суспільної свідомості, що її виражає законодавець, скеровуючи у відповідне русло правові установки суб'єктів правових відносин» [2, с. 27–28].

Т. Міхайліна слушно зазначає, що «не є можливим повноцінне виділення досліджуваної категорії в окремих компонент, оскільки у будь-який момент часу через правосвідомість забезпечується уся множина зв'язків, які відбуваються всередині системи права. Тому можна констатувати існування правосвідомості як розумово-психологічної категорії, відносно незалежного елемента правової системи, що забезпечує її інтегративно-синергетичні властивості та відображає сукупність знань, уявлень та емоцій щодо фактичного і бажаного стану правових феноменів» [3, с. 154]. Тож поняття правової свідомості викладача передбачає не лише розуміння законодавства, але й здатність його інтеграції у професійно-педагогічну діяльність та передання студентам навичок дотримання правових норм. У цьому контексті правова свідомість викладача стає інструментом формування правової компетентності у студентів, забезпечуючи дотримання норм безпеки та професійної відповідальності у будівельній сфері.

Інтеграція правових знань у підготовку викладачів професійної освіти успішно реалізована в багатьох країнах. У країнах Європейського Союзу правова підготовка викладачів професійної освіти є обов'язковим компонентом підвищення кваліфікації. Так, Німеччина має систему, де юридична компетентність є однією з обов'язкових складових освітньої підготовки викладачів професійних закладів [5]. У цій країні викладачі проходять спеціалізовані курси з основ права включно з трудовим, освітнім і корпоративним правом, що допомагає їм захищати свої права і підтримувати правові норми в освітньому середовищі. Такі курси допомагають викладачам не лише

дотримуватися правових вимог, але й розуміти принципи правової культури та передавати ці знання своїм студентам.

У США та Канаді також приділяють значну увагу правовій освіті викладачів, зокрема в галузі будівельної освіти, де безпека праці є одним із основних пріоритетів. Відповідно до дослідження D. Lawgencе [8], правові курси та практичні семінари з питань трудового законодавства та безпеки праці є обов'язковими компонентами професійної підготовки. Діють інститути правового консультування для викладачів. Вони допомагають педагогам формувати у студентів правомірну поведінку та правову культуру, необхідну для їхньої майбутньої професійної діяльності. Англія успішно адаптувала правові знання у сферу освіти через впровадження предмету «Право та етика в професійній діяльності викладача» в навчальні програми педагогічних закладів (N. Luhmann [9]). На думку закордонних науковців, методологічне обґрунтування розвитку правової свідомості педагогів, зокрема й у будівельній сфері, передбачає використання декількох підходів, серед яких системний, компетентісний, акмеологічний. Деталізуємо їх. *Системний підхід* (N. Luhmann [9]) дозволяє розглянути правову свідомість як структурований елемент педагогічної діяльності, що включає взаємодію правових знань, навичок та етичних норм у контексті професійної освіти. *Компетентісний підхід*, представлений у роботах J. Delors [6] та інших учених, підкреслює необхідність розвитку правових компетенцій педагогів, що відповідає їхнім освітнім і професійним функціям. *Акмеологічний підхід*, за яким професійне зростання та вдосконалення педагогічної майстерності розглядається як особистісний розвиток викладачів, особливо у правовій сфері.

На думку вітчизняних учених, розвиток правової свідомості викладачів у закладах професійної освіти в Україні можна досягти через системні методологічні підходи, серед яких виділяють системний, синергетичний, контекстний, активно-діяльнісний. *Системний підхід*. Підвищення правової свідомості викладачів має базуватися на інтегрованій системі навчання, яка поєднує правові знання з педагогічними практиками. За словами Л. Макаренко [2], для успішної реалізації цього підходу необхідно включати курси з правознавства в освітні програми та регулярно оновлювати зміст навчання відповідно до змін у законодавстві. *Синергетичний підхід*, на думку Т. Міхайліної, підкреслює важливість взаємодії різних елементів у формуванні правової свідомості викладачів [3]. У контексті професійної освіти в будівельній сфері цей підхід дозволяє інтегрувати знання, досвід та інноваційні методи навчання, що сприяє більш ефективному засвоєнню правових норм і принципів. Спільна діяльність

викладачів, студентів і професійних спільнот формує сприятливе середовище для розвитку правової свідомості, що, у свою чергу, підвищує якість підготовки майбутніх фахівців. *Активно-діяльнісний підхід*. Упровадження інтерактивних методів навчання (рольові ігри, кейс-метод, симуляції) дозволяє викладачам ефективніше засвоювати правові знання та інтегрувати їх у свою професійну діяльність. Як зазначає І. Шаравара, цей підхід сприяє розвитку вміння приймати правомірні рішення та застосовувати правові знання у практичних ситуаціях [4]. *Соціологічний підхід* надає правовій культурі інтегративну роль, оскільки вона забезпечує залученість суб'єктів до єдиної системи соціальної організації. Це сприяє координації дій індивідів і груп, які діють на основі значущості правових норм (І. Шаравара, [4]).

Розвиток правової свідомості викладачів закладів професійної освіти в будівельній галузі в Україні можна забезпечити через низку заходів, серед яких: інтеграція правових курсів у програми підвищення кваліфікації; використання міжнародного досвіду (залучення до освітніх програм іноземних експертів та використання міжнародних навчальних матеріалів допоможе викладачам здобути більш широкий світогляд та розуміння принципів правової культури); упровадження спеціалізованих тренінгів (організація семінарів, присвячених правовим аспектам професійної діяльності, сприятиме формуванню правової компетентності викладачів та їх здатності приймати обґрунтовані правові рішення).

Отже, розвиток правової свідомості викладачів закладів професійної освіти в будівельній сфері є важливим аспектом забезпечення якості освітнього процесу.

Список використаних джерел

1. Данильян О. Г. Особливості правосвідомості та правової культури у транзитивних умовах. *Правосвідомість і правова культура як базові чинники державотворчого процесу в Україні*: монографія / Л. М. Герасіна, О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань та ін.; Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. Харків: Право, 2009. С. 186–211.
2. Макаренко Л.О. Правосвідомість як необхідна складова частина реалізації правосуб'єктності. *Право і суспільство*. 2018. № 5. С. 22–28.
3. Михайліна Т. Правосвідомість у правовій системі: кібернетичний та синергетичний аспекти. *Підприємство, господарство і право*. 2019. № 8. С. 150–155.
4. Шаравара І. Правова свідомість та правова культура в Україні: проблеми їх формування. *Национальный юридический журнал: теория и практика*. – 2015. – № 3. – Ч. 1. – С. 9–12.
5. Berufsbildungsgesetz in der Fassung der Bekanntmachung vom 4. Mai 2020 (BGBl. I S. 920), das zuletzt durch Artikel 2 des Gesetzes vom 19. Juli 2024 (BGBl. 2024 I Nr. 246) geändert worden ist. URL: <https://www.buzer.de/gesetz/16544/a314019.htm> (дата звернення: 30.10.2024).

6. Delors J. Learning: The Treasure Within. Report to UNESCO of the International Commission on Education for the Twenty-first Century. UNESCO Publishing. 1996. 248 p.

7. Kozhukhova M., Zhiyenbayev M. Conceptualizing legal culture and legal awareness: meaning and structural components. *SHS Web of Conferences* 55, 02009 (2018). <https://doi.org/10.1051/shsconf/20185502009> (дата звернення: 30.10.2024).

8. Lawrence D. Interpreting the Rule(s) of Code: Performance, Performativity, and Production. *MIT Computational Law Report. Journal of Legal Education*. 2021. URL: <https://law.mit.edu/pub/interpretingtherulesofcode/release/4> (дата звернення: 30.10.2024).

9. Luhmann N. Social Systems. Stanford University Press. 1995. 276 p.

УДК 004.9:336

Ніжегородцев Владислав Олександрович,

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри комп'ютерних та

інформаційних технологій і систем

Державний податковий університет

(м. Ірпінь)

КРОСПЛАТФОРМЕННИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ З ПІДТРИМКИ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Всесвітній розвиток інформаційних технологій, їх широке застосування у всіх сферах життя вимагають на сьогоднішній день раціонального планування та реалізації фінансових ресурсів.

Сучасні інформаційні інструментальні засоби з контролю фінансових результатів повинні включати такі сторони як: фінансове планування та бюджетування; управління витратами; аналіз фінансових показників; оптимізацію процесів та інші.

Наразі існує багато закордонних та вітчизняних засобів комп'ютеризації, які виявилися не в повній мірі придатними для використання в сучасних умовах. Кросплатформений інструментарій з підтримки фінансово-економічного забезпечення може стати ефективним засобом для розробки програмних комплексів з питань фінансових та економічних операцій на різних операційних системах і пристроях.

В умовах війни більшість фінансових процесів, так само як і механізмів та інструментів їх регулювання, зазнають трансформацій. Стійкість фінансового сектору залишилась незмінною, вона відтворює окремі аспекти